

РОЗДІЛ 9 ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

УДК 81'255.4:821.111-311.4 -09(410)

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.1.52>

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ДО ВИВЧЕННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ОРИГІНАЛІ ТА ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ІЄНА МАК'ЮЕНА «СПОКУТА»)

IMPLEMENTATION OF A COMPETENCY APPROACH FOR THE FOREIGN LITERATURE STUDY IN ORIGINAL AND TRANSLATION (ON THE MATERIAL OF IAN MCEWAN'S NOVEL «ATONEMENT»)

Долинський Є.В.,
orcid.org/0000-0003-4074-4648
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри германської філології та перекладознавства
Хмельницького національного університету

Пошук нових ефективних методів та засобів активізації процесу освіти, зокрема розвитку компетентнісного підходу при вивченні зарубіжної літератури в закладах освіти невідмінно триває. Необхідність визначення механізму активізації процесу компетентнісного підходу до вивчення зарубіжної літератури у контексті мети літературної та культурологічної освіти, розробки вправ та завдань для формування складників літературної предметної компетентності на основі використання в освітньому процесі різних джерел зарубіжної літератури в оригіналі та перекладі, літературної інформації, як традиційних друкованих так і онлайн-ресурсів, а також способів контролю рівня її сформованості, зумовила вибір теми нашого дослідження.

Впровадження цього підходу може дати людині можливості орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому здобутті освіти. Компетентнісний підхід передбачає спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток базових і предметних компетентностей, у результаті чого буде сформована загальна компетентність людини. Компетентнісний підхід в освітньому процесі формує у молодій людини здатність навчатись і самонавчатись, забезпечує їх більшу гнучкість у взаємовідносинах з роботодавцями.

Актуальність дослідження зумовлюється кількома чинниками. У зарубіжних студіях гендерні аспекти стали однією із ключових проблем теорії та практики перекладу, в першу чергу художнього перекладу. В українському перекладознавстві лише формуються напрацювання у сфері дослідження гендерної проблематики художнього перекладу. Разом з тим, аналіз сучасної прози, що запропоновано у нашій статті, проводився у контексті феміністичних студій й був присвячений дослідженню жіночої літератури. Саме тому, сучасна чоловіча англійська проза в українських перекладах ще не була предметом окремого дослідження як із погляду вивчення її гендерно маркованого компоненту оригіналу так і у контексті його відтворення у перекладі перекладачами різної статі. Це й зумовило вибір теми нашого дослідження.

Ключові слова: компетентнісний підхід, зарубіжна література, художній роман, гендерні стереотипи, художній переклад.

The search for new effective methods and tools for intensifying the educational process, the development of a competency-based approach to the study of foreign literature in educational institutions is ongoing. The need to determine the mechanism of activating the process of competence approach to the study of foreign literature in the context of literary and cultural educational purpose, development of exercises and tasks for the formation of literary competence components based on the use of various sources of foreign literature in original and translated print and online resources, as well as ways to control the level of its formation, led to the choice of our study-topic.

The implementation of this approach can provide an understanding of modern society, information space, the rapid development of the labor market, further education. Competence approach assumes the focus of the educational process on the formation and development of basic and subject competencies, resulting in the formation of general human competence. Competence approach in the educational process forms in young people the ability to learn and self-study provides them with more flexibility in relations with employers.

The relevance of the study is determined by several factors. In foreign studies, gender has become one of the key issues in the theory and practice of translation, especially literary translation. In Ukrainian translation studies, research in the field of gender issues of literary translation is just beginning. However, the analysis of modern prose proposed in our article was conducted in the context of feminist studies and was devoted to the study of women's literature. That is why modern men's English prose in Ukrainian translations has not yet been the subject of a separate study both in terms of studying its gender-marked component of the original and in the context of its reproduction in translation by translators of different genders. This determined the choice of the topic of our study.

Key words: competence approach, foreign literature, fiction novel, gender stereotypes, literary translation.

Постановка проблеми. Перебудова освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу при вивченні зарубіжної літератури поступово імплементується розробкою нових навчальних програм відповідно до оновленого змісту й мети навчання. Таким чином, нині у відповідності до компетентнісного підходу необхідно використовувати принципово інші підходи до відбору і структурування навчальної інформації при вивченні курсів із зарубіжної літератури, яка має бути підпорядкована кінцевим цілям дисципліни і формування необхідних компетентностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На підставі проаналізованих напрацювань науковців Т. Гальчак [3], М. Богачева [2], Г. Гарбузова [4], Т. Панькова [8] виокремлено особливості організації вивчення курсів зарубіжної літератури на засадах компетентнісного підходу. До них віднесено: 1) підвищення мотивації і стимулювання до самовдосконалення; 2) розвиток в студентів відповідального ставлення до навчання та залучення їх до активної діяльності з планування, реалізації і корекції підготовки до професійної діяльності; 3) допомога викладачу щодо визначення освітньої траєкторії; 4) залучення студентів до розробки освітніх проектів; 5) участь у період практики в реальній професійній діяльності [3, с. 65].

Мета і завдання дослідження. **Метою статті є обґрунтування** можливостей удосконалення вивчення курсів зарубіжної літератури на засадах компетентнісного підходу та аналіз гендерного компонента англійського художнього твору в оригіналі та особливостей його відтворення в українському перекладі. Основні **завдання** дослідження: визначити можливості компетентнісного підходу для вивчення курсів зарубіжної літератури; провести порівняльний аналіз чоловічого та жіночого перекладу для встановлення характеру фемінних та маскулінних характеристик перекладу.

Виклад основного матеріалу. Проектуючи зміст професійного вивчення курсів зарубіжної літератури за логікою компетентнісного підходу, підкреслимо, що основною одиницею побудови змісту освітнього процесу повинні виступати професійні завдання. Сукупність професійних завдань утворює ядро змісту професійної підготовки, дає можливість індивідуалізувати професійну підготовку конкурентоспроможних фахівців [3, с. 66].

Результати проведеної наукової розвідки засвідчили, що вивчення університетських курсів зарубіжної літератури на основі компетентнісного підходу, встановлює чітку залежність між знаннями та вміннями, підпорядкування набутих знань професійним умінням. Це сприяє тому,

що освітній процес є особистісно орієнтованим і здійснюється через активну пізнавальну діяльність: навчальну, квазіпрофесійну і професійну; залучаються нові, складні проблеми, що вимагають нових підходів до їх розв'язання.

У нашому баченні необхідно впроваджувати зміни у таких напрямках: 1) визначення переліку ключових компетентностей, а також визначенні змісту кожної з них; 2) ідентифікація їх з окремими курсами з зарубіжної літератури (визначення переліку і змісту предметних компетентностей); 3) відборі змісту навчальної інформації, яка може забезпечити формування якісної підготовки з зарубіжної літератури; 4) розробці методів контролю та корекції формування компетентностей при вивченні курсів з зарубіжної літератури [3, с. 67].

У найбільш загальному трактуванні, компетентнісний підхід повинен спрямовувати зміст вивчення зарубіжної літератури на забезпечення формування в студентів якомога більше компетентностей, що розглядаються як здатність особистості успішно діяти у відповідних професійних ситуаціях. Іншими словами необхідно запроваджувати перехід на організацію компетентнісно орієнтованої підготовки, при якій відбувається модернізація змісту професійної освіти, що передбачає його відбір і структурування з одночасним визначенням результативної складової вивчення курсів зарубіжної літератури – набуття студентами літературної компетентності.

Як відзначає науковець [5], реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців сприяють наступні принципи: *інтегративності* (ефективність реалізації компетентнісного підходу відповідає сучасній освітній парадигмі професійної підготовки); *гуманності* (основу професіоналізму покладено увагу й турботу до оточуючих); *варіативності* та відкритості (безперервний розвиток, або заміна наявних у майбутнього фахівця компетентностей задовольняє потребу у відповідності умовам професійної діяльності, які постійно змінюються та вдосконалюються); *цілісності й багатоаспектності* (наявні професійні компетентності стосуються різних сторін життєдіяльності, але між ними існують складні взаємозв'язки); *культуродоцільності* (найбільш важливим при вивченні курсів зарубіжної літератури є компетентності, що у більшій мірі відповідають наявному рівню культури та сприяють її розвитку) [5].

Запровадження компетентнісного підходу означає зміну підходів до професійної підготовки. Перехід до компетентнісної освіти в цілому та вивчення курсів зарубіжної літератури зокрема,

передбачає тривалий процес осмислення, розробку і прийняття науково обґрунтованих та адміністративно виважених рішень [3, с. 69].

Здійснюючи рефлексивний аналіз запровадження ідей компетентнісного підходу при вивченні курсів зарубіжної літератури, встановлено, що головна увага повинна бути спрямована на формування у суб'єктів освітнього процесу ширшого розуміння літератури на основі гуманістичних поглядів, нового ставлення до зарубіжної літератури та нового способу її вивчення.

Отже, у якості провідного спеціально-наукового підходу професійної підготовки в цілому та вивчення зарубіжної літератури зокрема, науковцями виначається компетентнісний підхід (Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Парашенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачева), в основі якого лежить поступове вдосконалення професійної підготовки, що означає формування потенціалу, здатності випускника до виживання й стійкої життєдіяльності в умовах сучасного соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційного і комунікаційно-насиченого простору.

Художній літературний твір, написаний автором-жінкою чи автором-чоловіком, несе в собі певний відбиток авторської гендерної особистості, відображеної на різних рівнях побудови тексту. Але і гендерна ідентичність перекладача чи перекладачки має відображатися на інтерпретації авторського художнього задуму. Зазначимо, якщо деякі аспекти ролі особистості в художньому перекладі розглядали такі українські науковці, як Р. Зорівчак, В. Карабан, Л. Коломієць, В. Коптілов, М. Новикова, В. Радчук, М. Стріха, О. Чередниченко та ін., то питання гендерної ідентичності перекладача лише почало опинятися в центрі уваги поодиноких дослідників. Серед них – О. Сизова, яка займалася безпосередньо питаннями впливу гендерної ідентичності перекладача на текст перекладу [9].

Таким чином, логічним видається висновок, що й у перекладах літературних художніх творів, в яких домінує жіночий чи чоловічий тип мовлення, додатковим фактором виступає гендер самого перекладача, оскільки очевидно, що жіночий переклад також буде відрізнятися від чоловічого.

Роман «Спокута» Ієна Мак'юєна є доволі цікавим у контексті перекладознавчих та гендерних студій. Важливою особливістю даного роману є наративна стратегія автора. Так, представлений у романі тип нарації близький до множинної внутрішньої фокалізації, для якої характерне пригадування однієї події з точки зору різних пер-

сонажів. У першій частині роману маємо багато епізодів, які подаються в потрактуванні з різних точок зору, від імені різних персонажів різної статі: Брайоні (різні вікові періоди), Сесилії та Робі. Однак, варто зауважити, що частіше автор звертається до персонажів Брайоні та Робі, інколи описуючи одну і ту ж ситуацію від імені персонажа жінки та чоловіка, актуалізуючи таким чином два абсолютно різні типи сприйняття ситуації, або ж залучаючи два полярних когнітивних типи, актуалізуючи таким чином гендерний компонент твору та вдаючись до гендерної стилізації [8].

Саме тому важливим при перекладі є врахування гендерного аспекту твору та його відтворення. Даний твір містить не лише описи героїв та передачу їх внутрішнього стану, тобто актуалізує не лише когнітивний та емотивний аспекти особистості, але й передає усне мовлення, відображене у діалогах та містить листи героїв, що дозволяє проаналізувати гендерну маркованість мови персонажів різної статі, стратегії репрезентації гендеру у мовленні, прослідкувати гендерні преференції у використанні мовних засобів [9].

Стереотипні уявлення про особливості мовлення чоловіків і жінок тісно пов'язані із характерними для кожного суспільства соціальними гендерними стереотипами. Під соціальними стереотипами звичайно розуміють спрощений, схематизований, емоційно забарвлений та надзвичайно стійкий образ якої-небудь соціальної групи чи спільноти, який легко поширюється на всіх її представників. [1, с. 95].

Загальновідомим стереотипом стосовно гендерних особливостей комунікативного стилю є й твердження про надмірну балакучість представниць жіночої статі та словесну стриманість чоловіків.

У наступних пунктах ми проаналізуємо адекватність відтворення гендерних маркерів, присутніх у романі «Спокута» Ієна Мак'юєна, та використані для цього перекладацькі прийоми, використавши як ілюстративний матеріал переклади, створені перекладачем-чоловіком (В. Дмитруком) та перекладачем-жінкою (О. Смольницькою), позначені далі як Маскулінний (М) та Фемінний (Ф) переклади відповідно.

Лексичні та лексичко-граматичні засоби є найбільш експліцитними гендерними маркерами й активно використовуються для творення гендерної парадигми твору. Це корелює із положенням М. Гаранович та О. Пермякової, які стверджують, що дані гендерні маркери легко піддаються імітації, тому не мають становити труднощів при перекладі. Так, мовлення героїв

чоловічої статі у романі Ієна Мак'юена відзначається точністю та термінологічністю. Розглянемо до прикладу розмірковування одного з головних героїв – Роббі щодо його стану закоханості:

1) *How had it crept up on him, this advanced stage of fetishizing the love object?* [11]. М) Як він підкрався до нього, цей гострий ступінь фетишизації любовного об'єкта? [6]. Ф) Як він докотився до такого – до цієї просунутої стадії ідеалізації об'єкта кохання? [7, с. 95].

Отже, спостерігаємо збереження перекладачами гендерних характеристик оригіналу. Чоловічий переклад (М) фрази «*advanced stage*» як «*гострий ступінь*» вважаємо більш вдалим, адже він асоціюється із описом стадії хвороби. Варто зазначити, що жіночий переклад (Ф) посилює маскуліну маркованість даного уривку, вдавшись до лексичної модуляції, яка міняє ракурс сприйняття описаної ситуації. Оскільки в оригіналі зображено момент усвідомлення чоловіком закоханості, яка у чоловічому перекладі (М) «*підкралася*» («*crept up*»), тоді як в жіночому перекладі цей акцент зміщується, й залучення лексичної модуляції призводить до заміни сприйняття ситуації, творення брутального образу, посилення маскуліних характеристик шляхом заперечення романтизації стану закоханості. Так, у жіночому перекладі (Ф) підметом стає «він», тобто ліричний герой, а переклавши «*crept up*» як «*докотився*», що вже є присудком, який відноситься не до опису стану («*advanced stage*», що стає додатком), а до самого героя. Такі зміни, на нашу думку, обумовленні відмінностями на когнітивному рівні, стереотипізованому уявленні, що чоловіки більш прагматичні при описі почуттів, які інколи навіть сприймаються як прояв слабкості. Таким чином змінюється семантичний та прагматичний аспекти речення (Ф), в той час як чоловічий переклад (М) більш точно відповідає оригіналу.

Доволі частотним є вживання автором іменників (абстрактних понять), що є диференційною характеристикою чоловічої мови, адже, чоловіки при описі подій констатують факти, тому їм притаманні саме не описи, а номінація:

2) *The disgrace of it horrified her. It was further confirmation of his guilt, and the beginning of his punishment. It had the look of eternal damnation* [11]. М) Така ганьба жахнула її. Це був ще один доказ його вини й початок його покарання. Виглядало це, як вічне прокляття [6]. Ф) Ця ганьба вжахнула її. Побачене було ще одним доказом його провини і початком кари, яка впаде на його голову. Як це було схоже на вічне прокляття [7, с. 205].

Так, дані експліцитні гендерні маркери дозволяють відтворити їх при перекладі без суттєвих змін та порушення гендерних характеристик. Однак, у жіночому перекладі (Ф) спостерігаємо певне нівелювання маскуліних характеристик шляхом використання лексичної модуляції та додавання певних елементів («*яка впаде на його голову*»), а також внесення фемінних маркерів у останньому реченні (додавання інтенсифікатора «*як*» на початок речення, що посилює емотивний аспект).

В той же час, для змалювання подій кризь призму сприйняття героїв жіночої статі автор вдається до залучення таких стереотипних рис жіночого мовлення як використання прикметників, інтенсифікаторів («*so*»), повторів для передачі емоційності та описом подій на противагу чоловікам через характеристики, часто описуючи не «*що?*», а *здебільшого «як?»*. Розглянемо приклад передачі думок героїні:

3) *Watching him during the first several minutes of his delivery, Cecilia felt a pleasant sinking sensation in her stomach as she contemplated how deliciously self-destructive it would be, almost erotic, to be married to a man so nearly handsome, so hugely rich, so unfathomably stupid* [11]. М) Спостерігаючи за ним протягом перших кількох хвилин цієї декламації, Сесилія відчувала десь у животі приємну млість від думки, яким солодким, майже еротичним самогубством був би шлюб із таким красунчиком, таким казково багатим, таким несосвітним дурнем [6]. Ф) Кілька хвилин послухавши його, Сесилія відчула приємну млість у животі, замислившись, як це було б самогубно-приємно, майже еротично – вийти заміж за чоловіка такого красивого, багатого й тупого [7, с. 57].

Так, у чоловічому перекладі (М) простежується тенденція послаблення фемінних характеристик шляхом використання лексичної модуляції та, як наслідок, заміна рис номінативними одиницями (*self-destructive* – *самогубство*, *to be married* – *шлюб*) та вживання двох лексем гендерної семантики (*красунчик*, *дурень*), що може відбуватись несвідомо під впливом гендерної приналежності перекладача. У жіночому перекладі (Ф) певною мірою посилюються фемінні гендерні характеристики шляхом неологізації (*самогубно-приємно*). Також у жіночому перекладі спостерігаємо використання лексичної модуляції при перекладі фрази «*to be married*» шляхом використання трансформації конкретизації «*вийти заміж*». Таким чином у текст перекладу вводиться додаткова диференційна гендерно маркована ознака жіночого мовлення й у цільовому тексті використовується більш конкретний еквівалент, який

в українській мові вживається лише до осіб жіночої статі, тобто має чітку гендерну семантику. Зазначимо, що у жіночому перекладі (Ф) змінено, у порівнянні із оригіналом, порядок слів першого речення, та вилучено повтор підсилюючої частки «so», що є стереотипним експліцитним гендерним маркером саме жіночого мовлення.

Засоби експресії мовлення жінок, згідно із стереотипними переконаннями, носять невульгарний характер. Доволі часто із метою передачі емоцій жінками використовуються вигуки, прикметники, прислівники:

4) *How marvelous. How awfully clever of you, Briony, to think of that. Did you really make it all by yourself?* [11]. М) – **Як гарно. Яка ти молодчина, Брайоні, що про все подумала. Невже ти справді зробила це сама?** [6]. Ф) – **Як чарівно. Яка ти розумна, Брайоні, що все це вигадала. А ти справді все це сама зробила?** [7, с. 41].

При перекладі спостерігаємо збереження гендерних характеристик мовлення героїні. Так, в оригіналі використовуються повтори «how», що слугують інтенсифікаторами, конструкція «прислівник+прикметник» – «awfully clever». Безумовно, дані експліцитні елементи не становлять труднощів при перекладі. Так, у чоловічому перекладі (М) для підсилення іронії фраза «awfully clever» замінено на іменник «молодчина», в той час як в жіночому (Ф) спостерігаємо вилучення прислівника та зниження рівня експресивності у порівнянні із оригіналом. У обох перекладах спостерігаємо наявність використання трансформації додавання інтенсифікаторів у питанні («невже» – (М), «а» – (Ф)), що відповідає уявленню про ухиляння жінок від прямої постановки питання, пом'якшення висловлювання.

Широко представлена у сучасній прозі фамільярна лексика є не просто виявом загальної демократизації живого мовлення. Так, О. Чередниченко зазначає, що внаслідок демократизації живого мовлення арготизми і просторіччя активно проникають спочатку у розмовне спілкування, а потім на сторінки художньої літератури [10, с. 94-95]. Вона стає гендерним маркером тексту, адже брутальна, ненормативна лексика виражає силу і владність чоловічого мовлення, тенденцію чоловіків до нехтування мовними нормами.

Розглянемо наступний приклад, де відтворено мову майора, в якого влучила куля. Важливим елементом творення гендерної ідентичності тут виступають довжина речень (короткі речення відповідають уявленню про чіткість та лаконічність

чоловічої мови), воєнна термінологія та сленг («ruddy», що фактично є евфемізмом «bloody» [12]):

7) *ME 109. Must have been his machine gun. The cannon would have blown my ruddy hand off. Twenty millimeter, you know* [11]. М) – **Це «мессершміт-109». Мабуть, влучило з кулемета. Гармата відірвала би к бісу мою кляту руку. Двадцятиміліметрові, ви ж знаєте** [6]. Ф) – **«Мессершміт-109». Це точно його кулемет. Гармати відірвали б мені руку з м'ясом. Двадцять міліметрів, ви ж знаєте** [7, с. 247].

Речення, типово для чоловіків, короткі, містять військову термінологію, що передано у обох перекладах. Проте, використання лексичної модуляції дає неоднозначний ефект. Так, чоловічий переклад (М) передає оригінальні характеристики, підсиливши їх використанням лексичної модуляції із залученням трансформації додаванням («к бісу») та відтворенням «twenty millimeter» як «двадцяти міліметрівки», що видається доцільним та органічним для чоловічого мовлення в контексті характеристики зброї. В жіночому перекладі (Ф) спостерігаємо використання лексичної модуляції вільної форми й послаблення таким чином маскулітних характеристик шляхом евфемізації «ruddy», та заміною даного слова розмовною фразою («відірвати з м'ясом»). У наведеному прикладі ми спостерігаємо підтвердження стереотипу щодо вживання жінками висловів переважно евфемістичного характеру.

Висновки. Резюмуючи викладену інформацію узагальнимо, що вивчення зарубіжної літератури на основі компетентнісного підходу повинно бути орієнтованим на результат, що виявляється у готовності до активної професійної діяльності. Вважаємо, що максимально повне впровадження компетентнісного підходу у вивчення курсів зарубіжної літератури призведе до переорієнтації домінуючої освітньої парадигми із трансляцією знань та формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом професійних компетентностей, що визначають здатність реалізувати себе у вивченні зарубіжній літературі.

Немає жодних сумнівів, що гендерна асиметрія спостерігається не лише при порівнянні текстів зарубіжної літератури в оригіналі та перекладі, але й при порівнянні двох художніх перекладів, які виконувалися представниками різних гендерів. Відтак, обрані перекладачем стратегії мають передбачати і гендерно чутливий підхід до перекладу, а гендерна компетентність стає невід'ємною частиною професійних вимог до сучасного перекладача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Агеев В. С. Психологическое исследование социальных стереотипов. *Вопросы психологии*. 1986. № 1. С. 95-101.
2. Богачева М. В. Специфика гендерной дифференциации языковых средств. *Вісник Дніпропетров. ун-ту. Серія: Мовознавство*. 2008. Т. 16. Вип. 14. С. 4.
3. Гальчак Т. В. Підготовка майбутніх перекладачів на засадах компетентнісного підходу у процесі вивчення фахових дисциплін. Дисертація ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Хмельницький, 2016. 296 с.
4. Гарбузова Г.О. Лексична модуляція в англо-українському художньому перекладі: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. К., 2009. 19 с. укр.
5. Кодлюк Я. П. Модернізація змісту шкільної освіти за рубежом: компетентнісно орієнтований підхід. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного ун-ту ім. В. Гнатюка. Сер. : Педагогіка*. 2006. № 1. С. 125–131.
6. Мак'юен Ієн. Спокута. Роман. Переклад з англ. Дмитрука В. Режим доступу: <http://javalibre.com.ua/java-book/book/2928270>
7. Мак'юен Ієн. Спокута. Роман. Переклад з англ. Ольги Смольницької Ольги. К. : КМ-Букс, 2018. 416 с.
8. Панькова Т. В. Конструювання гендерної ідентичності в художньому творі: жіноча вербальна поведінка. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов*. Випуск 3 / За ред. А.В. Корольової. К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова.
9. Специфика гендерной дифференциации языковых средств. *Вісник Дніпропетров. ун-ту. Серія: Мовознавство*. 2008. Т. 16. Вип. 14. С. 4.
10. Чередниченко О. І. Про мову і переклад / О. І. Чередниченко. К. : Либідь, 2007. 248 с.
11. McEwan I. Atonement. URL: <http://atproximity.blogspot.com/2015/05/read-online-atonement.html>.
12. Urban Dictionary URL: <https://www.urbandictionary.com>.

УДК 821.111.000.141

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.1.53>

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ПРИЙОМИ ВТІЛЕННЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ТЕНДЕНЦІЙ У РОМАНІ А. МЕРДОК «ЧОРНИЙ ПРИНЦ»

BASIC PRINCIPLES AND TECHNIQUES OF EXPRESSION OF PHILOSOPHICAL TENDENCIES IN I. MURDOCH'S NOVEL "THE BLACK PRINCE"

Євченко О.В.,

orcid.org/0000-0003-4330-2415

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державного університету «Житомирська політехніка»

У статті всебічно розглянуто роман А. Мердок «Чорний принц» як психологічний роман із філософською тенденцією, в основу котрого покладено різні аспекти філософських знань: філософії Платона, екзистенціалізму й психоаналітичної концепції; зазначено, що багатоплановість філософських тенденцій і жанрова форма психологічного роману зумовлюють інтелектуалізацію та метафоричність твору, пов'язану з багатограним трактуванням образу чорного принца й аполлонічного начала як синтезу кохання й творчого осяяння, а також із репрезентацією психологічного мотивування поведінки і вчинків центральних персонажів; зазначено такі основоположні засоби втілення філософських тенденцій, як оповідна і драматична форми, котрі дозволяють інтелектуалізувати рефлексію головного героя та динамізувати оповідь, форма містифікації зі «знайденим рукописом», що значно ускладнюють сюжетну й архітектонічну побудову твору; окреслено описовий і подієвий типи організації текстової єдності твору та визначено їхні комунікативні завдання, покликані сприяти підвищенню інформаційної навантаженості твору; охарактеризовано описовий тип як засіб уведення інтелектуальних роздумів про життя, мистецтво й рефлексій афористичного характеру та подієвий тип як засіб надання випадковостям причинно-наслідкового зв'язку, що виявляється у хронологічній, ретроспективній і монтажній формах; визначено конструктивний прийом симетризації на рівні архітектоники й основних мотивів сюжету та виокремлено основні мотиви, які стають основою сюжетобудови – істинної і поверхневої творчості, вбивства, кохання, що пронизують увесь твір.

Ключові слова: роман із філософською тенденцією, психологічний роман, інтелектуалізація, метафоричність, оповідна форма, драматична форма, описовий тип організації текстової єдності, подієвий тип організації текстової єдності, хронологічна форма, ретроспективна форма, монтажна форма, симетризація.